

Verslag expertsessie Publieke Ruimte en de Inclusieve stad

Onder leiding van Eugène Zaaijer, visuele verslaglegging door Brigitte Liem van Studio Limón

Deelnemers:

Minouche Besters – placemaking Stipo; *Noortje van der Have* - sociaal domein en ontwikkeling; *Marjet Gerlings* – omgevingspsychologie; *Marc van Leent* – sociaal ondernemer; *Robbert van der Horst* - kunstenaar; *Hiddo de Boer* – architect, maker Amersfoortse kaart van Nolli; *Cora van Zwam* – leefbaarheid gemeente Amersfoort; *Arno Goossens* – strateeg gemeente Amersfoort; *Rufus de Vries* – fotograaf; *Irene Edzes* - programmamaker FASa/dE.

Wel uitgenodigd, maar helaas verhinderd waren: René Slotboom – Motiva straatadvocaten; *Séverine Kas* - architect en praktijkdeskundige toegankelijkheid; *Koos Iestra* - landschapsarchitect.

Waarneming en snelheid zijn direct gerelateerd, zowel feitelijk als gevoelsmatig

FIETSFILES

Er is een belangrijk onderscheid te maken tussen de snelheid waarmee je je verplaatst en hoe je de stad waarneemt. Op de fiets verplaats je je van A naar B, te voet heb je meer oog voor mensen en details. Perceptie en gemoedstoestand hangen samen (ik heb haast, ik heb de tijd). De stad als theater (zien en bekeken worden) speelt vooral te voet. Diversiteit in routes, waarbij de dominantie van gebruikers duidelijk is (auto, fiets of voetganger) bieden de mogelijkheid om een route te kiezen die past bij je snelheid en gemoedstoestand. In de publieke ruimte van intensief gebruikt stedelijk gebied past geen hoofdrol voor de auto als de ontmoetingsfunctie belangrijk wordt geacht.

De waardering voor een plek laat zich lezen

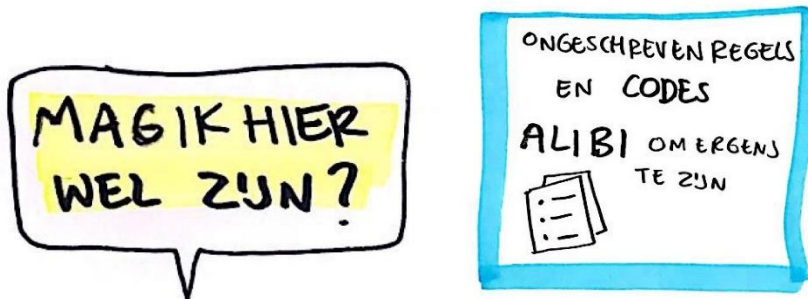
Aan details lees je de waardering en aandacht af van mensen voor een plek (bijvoorbeeld in de vorm van geveltuintjes of bankjes). Ook de architectonische aandacht voor materiaalkeuze en uitwerkingen laat zich lezen en daarbij voegt zich soms het patina van jarenlang gebruik. Kwaliteit en schoonheid worden gelezen als aandacht voor een plek. Met kleine ingrepen nodigen plekken al snel uit tot medegebruik. Bijvoorbeeld: het zwemmen en kanoën in de Amsterdamse grachten is met een simpel zwembadtrappetje gefaciliteerd. Handhaving door de gemeente moet worden gedaan met oog voor de waardevolle bijdrage die kleine toevoegingen door bewoners kunnen opleveren.

De inclusieve stad vraagt om dosering van toerisme

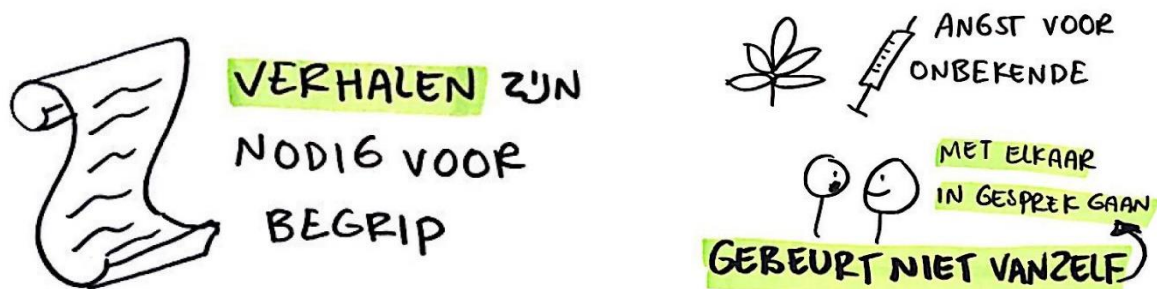
Teveel toeristen en tijdelijke bewoners (R&B) in de woonomgeving kunnen een remmende werking hebben op bewonersinitiatieven om publieke ruimte in te richten (bijv. geen bankjes, anders blijven daar toeristen hangen; inkijk verminderen is ook minder straatcontact; plaatsing van 'dit is privé-bordjes' houden wellicht toeristen op afstand, maar tonen ook ongastvrij naar omwonenden). Teveel toeristen verminderen het gevoel van eigenaarschap van de straat waarin je woont. Tegelijkertijd maakt de aanwezigheid van toeristen ons bewust van kwaliteiten, waaraan we geneigd zijn snel voorbij te gaan.

Het verschaffen van sociale alibi's draagt bij aan de inclusieve stad

Niet iedereen voelt zich vanzelfsprekend welkom in publieke ruimte. De mate waarin mensen een alibi nodig hebben om zich ergens welkom te voelen verschilt. Ook de mate waarin mensen bekend zijn met (ongeschreven) codes en verwachtingen is bepalend voor de mate waarin mensen zich thuis voelen. Terugkerende initiatieven kunnen er belangrijk aan bijdragen dat mensen zich welkom voelen op publieke plekken. Zo werd het buitenonderwijs voor vluchtelingen genoemd, maar ook de markt als wekelijks evenement. Daarbij kwam naar voren dat marktkooplui van oudsher een sociale rol vervullen: gezien en herkend worden is het cement van de samenleving. De juiste plek en uitwerking van een initiatief vraagt om enige regie. Het is goed om te benoemen wie die rol past bij welke initiatieven.

Het faciliteren van interventies past bij de inclusieve stad.

In gesprek gaan gebeurt niet vanzelf. Juist door onverwachte en ongebruikelijke interventies komen gesprekken op gang. Artistieke initiatieven kunnen hieraan bijdragen. Ook structurele wijkingen, zoals het vervangen van een riool kun je naast een noodzakelijk ongemak zien als een mogelijkheid om onverwachte ontmoetingen te faciliteren. Verhalen zijn nodig om begrip voor de medemens te bevorderen. Daarmee verlaag je de angst voor het onbekende. Wijkregisseurs kunnen groepen bij elkaar brengen en ruziemakers met elkaar in gesprek laten gaan. Elke verandering in een wijk is lastig voor omwonenden. Kleine of tijdelijke veranderingen kunnen een aanleiding zijn om hierover het gesprek te openen en toe te werken naar grotere of permanente verandering. Mensen moeten wennen en een verandering (evt als try-out) kunnen beleven.

Inclusie begint met het niet-vanzelfsprekende besef dat je de stad deelt met elkaar

Het besef dat je de stad deelt met elkaar is niet vanzelfsprekend. Mensen worden niet of nauwelijks aangesproken op het effect van persoonlijke afbakeningen op de uitstraling van de publieke ruimte als geheel. Er wordt soms letterlijk in schuttingtaal gesproken. Ook bij het faciliteren van buurtinitiatieven valt op dat initiatiefnemers vaak erg overtuigd zijn van hun eigen ideeën, maar niet altijd begrip tonen voor een ander perspectief. Bewoners moet ruimte worden geboden voor initiatief als er voldoende draagvlak is. Tegelijkertijd moet de tijdelijkheid van een initiatief of sterke mening niet in regels worden vastgelegd. Het gelijk van boze burgers mag niet regeren en nieuwe bewoners hebben net zo goed recht op initiatief. Als voorbeeld komt het Amersfoortse waterwingebied ter tafel. Een aantal bewoners houdt daar ontwikkelingen tegen om het park beter te ontsluiten en toegankelijker te maken. Aan de ene kant is het hierdoor een weinig gastvrije plek van grote omvang. Aan het palet van plekken met een eigen sfeer levert het wel een eigen bijdrage.

De gemeente moet groeien in haar complexe rol als beleidsmaker, regisseur en facilitator

BESTUURDERS HEBBEN

VERSCHILLENDE ROLLEN

De gemeente heeft naast de beleidsmatige en regisserende rol ook een taak als facilitator. Regels moeten helder zijn, maar tegelijkertijd moet het gesprek op gang worden gehouden. Te sterke sturing door de gemeente stuit echter op kritiek. Oog voor bewonersinitiatieven en de energie die mensen willen stoppen in hun leefomgeving moet niet stuklopen op strakke handhaving. Bij het vinden van de balans tussen initiatief, eigenaarschap en zorg voor het algemene belang kunnen gemeentes gebruik maken van de kennis en ervaring van placemakers. In de faciliterende rol is het belangrijk om tijdens co-creatie of participatie duidelijk aan te kunnen geven waar de grenzen van het meedenken liggen.

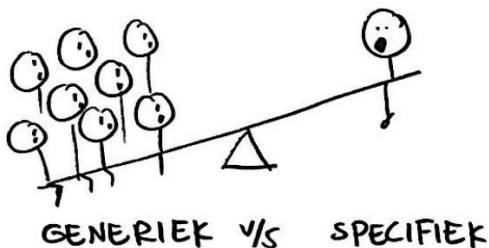
PLACEMAKER BIJ ELKE

INGREEP IN DE STAD

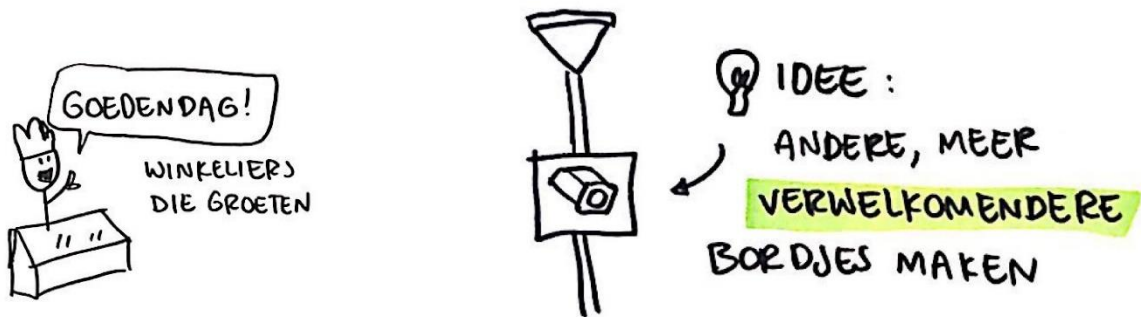
HOE KUNNEN WE HET LEUKER MAKEN?

Inclusie vraagt om generieke en specifieke plekken

Inclusie valt niet te vertalen naar alle publieke ruimte voor iedereen toegankelijk maken. Er moet onderscheid gemaakt worden tussen generieke en specifieke plekken. Huiskamers van de stad, waar evenementen plaatsvinden die voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk moeten zijn vormen generieke plekken. Specifieke plekken bieden ruimte aan persoonlijke voorkeuren. Rustige hofjes, versus levendige pleinen, flaneerroutes versus achterafpaadjes, uit-het-zicht bankjes en uitzichtbankjes. We dienen ook te waken voor aannames. Waar de ene groep bewoners een plek ziet als onprettig kan een andere groep dit juist als goede openbare ruimte ervaren.

Een gastvrije benadering heeft een positiever effect op wenselijk gedrag dan ge- en verboden.

Regels en verboden worden opgesteld om ongewenst gedrag te kunnen berispen, maar zetten ook de toon. "In het park mag je geen wijntje nuttigen, want we willen geen dronkemansoverlast. Op het plein mag je niet hangen, want we willen geen tieneroverlast." Je kunt dezelfde boodschap ook anders formuleren: leuk dat je komt picknicken, fijn dat je je plekje schoon achterlaat. Hartelijk welkom op dit pleintje, doe na acht uur wel graag zachtjes.

Deze aanpak bleek bijvoorbeeld goed te werken in het Eemhuis en op de Hogeschool Utrecht. Op beide plekken is de 'hospitality-benadering' meer succesvol gebleken dan de lik-op-stuk aanpak.

Een kanttekening valt ook hier te maken: waar bij de één een gevoel van onveiligheid de kop op steekt bij het zien van bewakingscamera's en waarschuwborden, voelt een ander zich hierdoor juist veilig.

In de inclusieve stad ben je welkom zonder geld op zak

NIET ALLES WAT
PUBLIEK IS, IS
VOOR IEDEREEN
TOEGANKELIJK

€
€

Inclusie gaat ook over het verkleinen van de kloof tussen arm en rijk. Niet iedere publieke plek is voor iedereen gelijk toegankelijk. Niet iedereen kan zich dagelijks een cappuccino of de aanschaf van een krantje veroorloven. Het is de rol van de overheid om de publieke ruimte aangenaam voor iedereen te laten zijn en toegang te verschaffen tot een toilet en beschutte zitplek. Dit mag niet worden overgelaten aan de vrije markt.

Verdichting biedt kansen voor de inclusieve stad

Buiten wordt meer gevierd en geleefd als woningen klein zijn en tuinen afwezig. Woningdiversiteit draagt ook in die zin bij aan de levendigheid van de stad. Het verdichten van de stad verhoogt de druk op de publieke ruimte, maar verschaft ook urgentie en kansen om de publieke ruimte beter in te richten als ontmoetingsplek. Bewoners hebben meer neiging tot toe-eigening van publieke plekken als het privédomein beperkt is. Het past een inclusieve stad om activiteiten te ondersteunen die zittende bewoners in contact te brengen met nieuwe bewoners en oog te hebben voor het verschil in beleving.

De inclusieve stad is nooit af

STEEDS OP NIEUW BEKIJKEN
WAT ER NODIG IS (👁️)

Behoeftes veranderen en de publieke ruimte moet daarin mee kunnen bewegen. Regels moeten ruimte bieden aan tijdelijke initiatieven. Mensen moeten zich bewust blijven van het publieke karakter van de ruimte om hen heen. Je moet waken voor 'gewoonterecht' en NIMBY. Een 'affe' stad nodigt niet meer uit tot dynamische gebruik en heroverweging. Het aspect 'tijdelijkheid' moet in de inclusieve stad als een belangrijk ingrediënt benoemd worden.

FYSIEK

SOCIAAL

ORGANISATORISCH

